

ISSN: 2423 - 7655

Pajoheshha- e Mahdavi

A Research Quarterly in Mahdaviyyat
Thirteenth year, No 49, spring 2024

Explaining the idea of waiting in creating hope for the young generation

Adel Fatemian ¹

Abstract

Expectation is a driving and powerful engine in the Shia school and plays a significant role in reforming the individual and society. In order to reach perfection, the human system must move with the weapon of hope and expectation, so that in their shadow hope for the future and striving to move towards perfection will be realized in the waiting person. In the progressive Mahdavi culture, hope is the main focus of this great cycle, which by keeping alive the sense of commitment and responsibility and creating a spiritual bond with the waiting Imam? With a positive view, movement towards progress and excellence is brought to man. The main question in this article, which was compiled by descriptive-analytical method; Investigating the capacity of the thought of waiting in creating hope for the young generation. Unfortunately, in recent years, we have seen that the enemy has been trying to disappoint different sections of the society, especially the youth, with many attacks. Therefore, by using the verses and narrations related to hope for youth, we have tried to summarize the contents, the most important of which include: the spread of justice, the hope of meeting the Imam, the hope of the spread of universal justice and the establishment of security in the society

Keywords: Waiting, hope, young generation, creating hope

---

1. The fourth level of Mahdavit specialized center of Qom seminary(adel.fatemi1363@gmail.com)

ISSN: 2423 - 7655

فصلنامه علمی ترویجی مهدویت
سال سیزدهم/ شماره چهل و نهم/ بهار ۱۴۰۳

تبیین نقش اندیشه انتظار در امیدآفرینی نسل جوان

عادل فاطمیان^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۲/۱۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱/۱۳

چکیده

انتظار موتور محرک و پرتوان در مکتب تشیع است و نقش به‌سزایی در اصلاح فرد و جامعه دارد. نظام انسانی برای رسیدن به کمال باید با سلاح امید و انتظار حرکت کند تا در سایه آنها امید به آینده و تکاپویی برای حرکت به سوی کمال در شخص منتظر محقق می‌شود. در فرهنگ مترقی مهدوی امید محور اصلی این چرخه باعظمت است که با زنده نگه داشتن حس تعهد و مسئولیت‌پذیری و ایجاد پیوند روحی با امام منتظر عجل الله تعالی فرجه الیه با نگاه مثبت‌اندیش، حرکت به سوی پیشرفت و تعالی در انسان به ارمغان می‌آید. سؤال اصلی در این مقاله که با روش توصیفی - تحلیلی گردآوری شده؛ بررسی ظرفیت اندیشه انتظار در امیدآفرینی برای نسل جوان است. متأسفانه در سال‌های اخیر شاهد این بودیم که دشمن با هجمه‌های زیاد درصدد ناامید کردن اقشار مختلف جامعه مخصوصاً جوانان بوده است. لذا تلاش شده با بهره‌گیری از آیات و روایات مربوط به انتظار نسبت به امیدآفرینی برای جوانان به جمع‌بندی محتوایی برسیم که اهم آنان شامل: گسترش عدالت، امید به لقاء امام، امید به گسترش عدالت فراگیر و برقراری امنیت در جامعه بوده است.

واژگان کلیدی

انتظار، امید، نسل جوان، امیدآفرینی.

مقدمه

انسان‌ها در مسیر حرکت از ضعف به کمال نیاز به برخی عناصر درونی مانند صبر، توکل، هدایت و امید دارد. امید یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد توجه خدا در تعالی بخشیدن به انسان قرار دادن روح امیدواری و امیدآفرینی در انسان است. این ویژگی در عصر مدرن بحث امید به آینده است. که بازتاب آن در زندگی روزمره افراد نقش مهم و جریان‌ساز دارد. در سایه

۱. سطح چهار مهدویت مرکز تخصصی موعود حوزه علمی قم (adel.fatemi1363@gmail.com).

امید است که مولفه‌های افزایش کیفیت زندگی نقش‌آفرین شده و موجب وقوع رویدادهای مثبت در آینده و در نتیجه سلامت روانی او می‌گردد. زیرا امید داشتن و امیدآفرینی در فرد و جامعه مسیر تعالی و پیشرفت را هموار و حرکت به سوی آینده را سرعت می‌بخشد.

در همه ادوار داشتن روحیه امید به عنوان یک عنصر فرهنگی - اجتماعی مورد توجه انسان بوده است. داشتن روحیه امیدواری و امیدآفرینی موهبتی تکوینی از سوی خدا به انسان بوده تا هیچ‌گاه از تلاش باز نایستد و با قوت بیشتر مسیر زندگی را طی کند تا به تعالی و رشد برسد. در سایه امید و ناامیدی است که انسان خود را در پیشرفت، رکود و یا توقف جامعه نشان می‌دهد. حدیث نبوی در این باره چنین آمده:

الأمل رحمة لأمتی و لولا الأمل ما وضعت والدة ولدها و لا غرس غارس شجرة (مجلسی، ۱۴۰۴ق: ج ۸، ۱۷۳)؛

امید و آرزو رحمتی است برای امت من و اگر آرزو نبود ما در بچه‌اش را شیر نمی‌داد و باغبان نهالی نمی‌کاشت.

امید ممدوح و ستوده شده امید فعال و پیشران است نه امید منفعل و بی‌تلاش، که از سوی بزرگان دین نیز نفی شده است:

لا تکن ممن یرجو الآخرة بغير عمل، و یرجى التوبة بطول الأمل؛ یقول فی الدنیا بقول الزاهدین (نهج البلاغه، حکمت ۱۵۰)؛

همانند آن کس مباحث بی‌آن‌که کاری کرده باشد به آخرت امید می‌بندد و به آرزوی دراز خود توبه را به تأخیر می‌افکند.

نقش‌آفرینی امید در فرد به حدی حائز اهمیت است که به عنوان ودیعه‌ای الهی و فطری در نهاد انسان یاد شده و مورد توجه قرآن و روایات قرار گرفته و به دفعات متعدد و به شیوه‌های مختلف، بیان شده است. قرآن این نسخه شفا بخش الهی که بنا به تصریح خود، کتاب هدایت و راهنمایی سلوک انسانیت و مربی نفوس و شفای امراض قلبیه (یونس: ۵۷) بارها انسان‌ها را به امید داشتن و امیدواری تشویق و ترغیب نموده است.^۱ به نحوی که در روایات اسلامی امید را جزء صفات عقل برشمرده‌اند (کلینی، ۱۴۱۳ق: ج ۱، ۲۱). لذا می‌توان گفت وجود امید در تفکر و اندیشه هر فردی به نوعی انگیزش در حرکت برای رسیدن به پیشرفت‌ها و کمالات بوده فلذا

۱. ر.ک: فاتحه: ۵؛ آل عمران: ۱۳۹ و ۱۵۹؛ رعد: ۳؛ حدید: ۴؛ زمر: ۵۳؛ ق: ۱۶؛ طلاق: ۳.

دارای اهمیت اساسی است.

مفهوم‌شناسی

در این بخش از مقاله به مفهوم‌شناسی واژگان کلیدی می‌پردازیم:

الف) انتظار

انتظار از مادهٔ نظر به معنای چشم به راه بودن، چشمداشت، درنگ کردن، مهلت خواستن و دقت و تأمل کردن در مورد چیزی است (ابن منظور، ۱۴۰۲ق: ج ۵، ۲۱۵؛ معین، ۱۳۶۲ش: ۳۶۴). ضد آن ایستایی و بیخیال بودن است و در اصطلاح: «حالت نفسانی و روحی است که موجب آمادگی برای آنچه آنچه انتظارش را می‌کشند گردد فلذا هر مقدار انتظار شدیدتر باشد آمادگی نیز بیشتر است» (موسوی اصفهانی، ۱۳۸۸ش: ج ۲، ۲۳۵). برخی قائلند: «انتظار حالت ناخرسندی انسان از وضع موجود و امید به مرتفع شدن این حالت و رسیدن به وضع مطلوب حکایت دارد» (سبحانی‌نیا، ۱۳۹۸ش: ۱۱۵) اما در واقع انتظار و آینده‌نگری به حالت شخصی اطلاق می‌شود که نسبت به وضع موجود ناراحت و برای ایجاد وضع بهتر و مطلوب تلاش می‌کند (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶ش: ۱۰۱). انتظار واقعی و پویا را می‌توان حقیقتی دانست که از ترکیب ایمان و اعتقاد به خدا و مبانی دین و نیز اشتیاق به ظهور موعود الهی شکل گرفته تا به کمک امدادهای الهی، حکومت قسط و عدل را در جهان گسترش داده و همه را تحت فرمان یکتاپرستی درآورد. در سایه این انتظار پویا هست که شخص هرگز ناامید نشده و دست از تلاش برای ظهور بر نمی‌دارد.

ب) امید

امید متضاد یأس به معنای آرزو، انتظار، چشم‌داشت و توقع حصول امر آمده است (ابن منظور، ۱۴۰۲ق: ج ۱۴، ۳۰۹). از آن جا که روح حاکم بر تمام فعالیت‌های روحی و شخصیتی انسان امید است لذا به عنوان نیاز مشترک فطری برای مرتفع شدن مشکلات و برای رسیدن به وضعیت مطلوب حاکی از مبارزه با یأس و ناامیدی است. امیدوار بودن به این معناست که فرد در هر لحظه به صورت پویا آماده و منتظر چیزی باشد که هنوز زمان ظهور آن فرا نرسیده و در عین حال اگر چنین رخدادی در طول زندگی اش محقق نشود فرد هرگز ناامید و ناخرسند نشود. لذا فرد منتظر هر آن میل و شوق درونی در مسیر دستیابی به خواسته‌اش را دارد (نبی‌اللهی،

۱۳۹۸ش: ۳۱). در سایه امید است که انتظار مفهوم پیدا کرده و فرد منتظر ناملايمات را تحمل کرده تا هویت و حیات اجتماعی خویش را از دست نداده تا بتواند به زندگی ادامه دهد (رضایی، ۱۳۸۳ش: ۳۶). امام صادق علیه السلام فرمودند: «من رجا شیئا عمل له»؛ کسی که امید به چیزی دارد برای آن تلاش نموده و اقدام می‌کند، رجاء از عمل جدا نیست، امید که باشد حرکت و عمل هم به دنبال آن است. و اگر کسی از چیزی بترسد از آن می‌گریزد پس اگر نگریخت معلوم می‌شود، ترسی از آن ندارد، اگر عمل نکرد و پیش نرفت، به آن شیء رجاء و امیدی ندارد، واژگانی که با امید قرابت معنایی داشته در ذیل ذکر نموده تا مفهوم جامع و کاملی از این واژه برای خواننده ارائه دهیم:

- «رجاء»: گمان وقوع خیری ممکن الحصول در آینده که با معنای امید متناسب است (راغب، ۱۴۰۴ق: ۳۴۶) و چون امید هم ممکن الحصول است لذا این قرابت معنایی وجود دارد.

- «امل»: به معنای امید به چیزی که مورد توقع باشد و برای چیزی که حصولش بعید و دور می‌باشد استعمال شده است (مهیار، ۱۳۷۶ش: ۷۴۴) این واژه در استعمال فارسی خود به معنای آرزو دور به کار رفته است (فراهیدی، ۱۴۰۸ق: ج ۸، ۳۴۷).

- «عسی»: در لغت به معنای باشد و شاید استعمال شده و از اخوات (کاد) برای ترجی استعمال می‌شود (مهیار، ۱۳۷۶ش: ۶۰۹).

- «لعل» واژه دیگری که با امید قرابت معنایی دارد، راغب قائل است هر کجا لعل درباره خدا به کار رود به معنای تعلیل و هر جا درباره انسان استعمال شود به معنای رجاء و شاید است که محل شاهد ما همان معنای دوم است. (راغب، ۱۴۰۴ق: ۷۴۲).

- «تمنی» هم در معنای تقدیر و اندازه گیری کردن (راغب، ۱۴۰۴ق: ۷۷۹) خواستن و آرزو کردن استعمال شده (مهیار، ۱۳۷۶ش: ۲۶۱) و به حصول امر همراه با تقدیر آن اشاره دارد.

ج) جوان

در تعریف جوان باید دید از چه رویکردی به او پرداخته می‌شود: از نظر رویکرد روان‌شناسی جوانی مرحله‌ای از زندگی یک انسان است که پس از دوران کودکی و پس از طی دوران نوجوانی (بلوغ) محقق می‌گردد و به مشخصه‌ها و ویژگی‌های روانی او اشاره دارد (لطف‌آبادی، ۱۳۷۹ش: ۱۶).

از نظر جامعه‌شناسی جوانی یک فرایند و ساختار اجتماعی است. مناسب‌ترین زمان برای شکوفا کردن استعدادها، کسب مهارت و دانش‌اندوزی دوران جوانی است؛ به گونه‌ای که می‌توان ادعا کرد دوران جوانی، فرصتی طلایی و در عین حال کوتاهی است که اگر به موقع مورد استفاده قرار گیرد عاملی برای خودشناسی و کمال‌یابی و سعادت است. داشتن ویژگی‌های فکری و روحی مثبت داشتن قلب پاک «أنت مقبل العمر و مقتبل الدهر ذو نية سليمة و نفس صافية» (نهج‌البلاغه ۲۵۰) آرزومندی، آرمان‌گرایی، امیدآفرینی و منفی‌همچون‌غرور، جهالت و... از جوان معجونی از تعارضات صفات ساخته است.

امید مطلوب

اساساً دین در معنادهی و جهت‌دهی به حیات دنیوی انسان تأکید بسیار داشته و یکی از متغیرهای موثر بر کیفیت زندگی و شادابی جامعه و افراد هدفدار نمودن زندگی در قالب امید به آینده مطلوب می‌داند (ملکیان، ۱۳۹۹ ش: ۴، ۱۸۵). تشویق به امید و نفی ناامیدی از جمله موضوعات مورد توجه دین بوده و اسلام برای پویایی فرد و جامعه همواره دعوت به امید و امیدآفرینی نموده، تا روح امیدواری را در دل‌های‌شان زنده دارد. قرآن ناامیدی از رحمت خدا را نهی و جزء ویژگی‌های کافران برشمرده است: «ولا تياسوا من روح الله إنه لا يياس من روح الله إلا القوم الكافرون» (یوسف: ۸۷)؛ و از رحمت خدا مأیوس نباشید؛ زیرا جز مردم کافر از رحمت خدا مأیوس نمی‌شوند. زیرا ناامیدی پیامدهای منفی زیادی از قبیل افسردگی، سرخوردگی، تسلیم در برابر شرایط موجود، ایستایی و فروپاشی انسجام اجتماعی و از بین رفتن روحیه نشاط و شادابی به دنبال دارد (نبی‌اللهمی، ۱۳۹۸ ش: ۳۱).

در فرهنگ مترقی مهدوی امید محور اصلی بوده و هدف انتظار زنده نگهداشتن روح نشاط و امید و اعتقاد به آمدن منجی در آخر الزمان دانسته شده است. امید مطلوب به انتظار انسان جهت می‌دهد. مراد از مطلوب بودن یعنی: «خرسند نبودن به وضع فعلی و خواستن وضعیت مطلوب است» زیرا شخص منتظر و امیدوار به دلیل‌گرایش به کمال‌خواهی و آرمان‌گرایی همواره در تلاش است تا با مشکلاتی که در مسیر رسیدن به اهدافش پیش می‌آید مقابله کرده و به خواسته‌هایش برسد.

در تقسیم‌بندی‌های ارائه شده امید به دو قسم تقسیم شده: ۱. امید واقعی؛ ۲. امید واهی. مراد از امید واهی آن امید است که شخص را در آرزوها و آرمان‌های دست‌نیافتنی سیر

می‌دهد به گونه‌ای که هیچ‌گونه رشد، حرکت و تحولی در شخص ایجاد نمی‌کند. برخلاف امید واقعی که بر پایه و اساس منطقی استوار شده و ریشه در باورها، اندیشه‌ها و ارزش‌های دینی مبتنی بر وحی دارد و اعتقاد به منجی و مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الیه از قسم امیدهای واقعی و مطلوب به حساب آمده که به دلیل عالی بودن هدف یکی از ارزشمندترین و عالی‌ترین مبانی شیعه محسوب می‌گردد (شرفی، بی تا: ش ۳۸، ۲۳). جوان منتظر در سایه امید مطلوب و واقعی برای ظهور و تحقق وعده الهی به حرکت و تکاپو پرداخته و برای مهیا کردن مقدمات ظهور تلاش می‌کند.

ارتباط انتظار با امیدآفرینی در روحیه جوان منتظر

جوانان مهم‌ترین سرمایه هر کشور معرفی شده (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۶) و نقش آنان در هر حکومتی بسیار مهم و راهبردی است که بدون استفاده از ظرفیت‌های آنان کشورها راه پیشرفت را طی نخواهند کرد. حضور تأثیرگذار جوان در حوزه‌های مختلف مدیریتی، اقتصادی، سیاسی، امنیتی و دفاعی و... هر کشوری تحول شگرفی در تمام عرصه‌ها به وجود می‌آورد. ابزار توانمندی جوان در این فعالیت‌های فزاینده و رو به جلو چیزی جز ایمان و امید به آینده نیست. زیرا امید فرایندی است که طی آن افراد: ۱. هدف‌هایشان را تعیین می‌کنند؛ ۲. استراتژی‌های خاصی را جهت رسیدن به آن هدف‌ها توسعه می‌دهند؛ ۳. انگیزه‌های الزم برای اجرای آن هدف‌ها را به وجود می‌آورند (عزمی، ۲۰۰۷م: ۲۰). جوانان در انتظار پویا و فعالی که ایجاد کرده‌اند با برنامه‌ریزی و تدبیر دقیق اهداف آینده و با طراحی مسیر درست تلاش می‌کنند تا به آن اهداف عالی برسند و در این راه از هیچ سرزنشی ملول نمی‌شوند «ولا یخافون لومة لائم» (مائده: ۵۴) و با هجمه‌ها و شبهات دشمن ستیز می‌کنند.

جوانی که امید به آینده دارد و در اجتماع زندگی می‌کند هرگز دچار یاس و ناامیدی نمی‌شود زیرا شخص امیدوار زندگی‌اش را به برکت همین روحیه امیدواری و امیدبخشی تکاپو بخشیده و در پرتو امید به سوی آینده‌ای روشن حرکت می‌کند.

کانت فیلسوف غربی امید را از ویژگی‌های انسان‌های هوشیار برشمرده و قائل است برای انسان هوشیار سه سوال مطرح می‌شود یک این که؛ چه می‌توانم بدانم؟ دوم این که؛ چه باید بکنم؟ سوم این که؛ چه امید و انتظاری می‌توانم داشته باشم؟ (فروغی، ۱۳۶۷ش: ج ۲، ۲۸۳). این که یک انسان چه امید و انتظاری را می‌تواند دنبال کند تا از این طریق به اهداف خود در

زندگی برسد باید با اندیشه سالم و بدون نقص باشد.

امام خمینی رحمته الله علیه معتقد بودند؛ «القاء ناامیدی، شگرد دشمن است»، در همین زمینه می-فرمایند:

اختلافات موجوده در بین سران دول اسلامی - که میراث ملوک الطوائفی و عصر توحش است و با دست اجانب برای عقب نگاه داشتن ملت‌ها ایجاد شده است، مجال تفکر در مصالح را از آنها سلب نموده است. روح یأس و ناامیدی که به دست استعمار در ملت‌ها حتی در رهبران اسلامی دمیده شده است آنها را از فکر چاره‌جویی بازداشته است. امید است طبقه جوان که به سردی‌ها و سستی‌های ایام پیری نرسیده‌اند، با هر وسیله‌ای که بتوانند ملت‌ها را بیدار کنند؛ با شعر، نثر، خطابه، کتاب و هر ابزار دیگر (موسوی خمینی، ۱۳۸۵ ش: ج ۸، ۸۴۳).

ایشان نخبگان جامعه را به تزریق امید در جامعه توصیه می‌کنند و می‌فرمایند: باید یک فکری همه بکنند. آنهایی که اهل فکرند. اهل قلم‌اند. آنهایی که صالح‌اند. این صلحا باید بنشینند و درصدد این باشند که امید بدهند به این جامعه. این مردم احتیاج به امید دارند. دیگران دارند اینها را ناامید می‌کنند (همان: ج ۱۴، ۱۹).

نقش امید در تعالی بخشی جوان معاصر

همان‌طور که اشاره شد داشتن روحیه امید یکی از نیازهای اساسی انسان است و در پرتو امید پویایی و تحرک در جامعه رخ می‌دهد. اعتقاد به انتظار و مهدویت روح امیدواری در تمام مسلمانان تجلی پیدا می‌کند. همواره انسان‌های منتظر چشم انتظار روزها و آینده‌ای روشن‌اند. یکی از اصول مهم و بنیادین انتظار گسترش روحیه امیدبخشی در جامعه است که با حرکت به سوی هدف همراه است برخلاف آرزوها که حرکت به سوی هدف وجود ندارند (جعفری، ۱۳۷۸ ش: ج ۲۷، ۲۸۵). اعتقاد به انتظار موعود باید از قسم امیدهای واقعی و مثبت باشد زیرا این قسم امید است که به دنبال اهداف عالی شخص منتظر را به حرکت و پویایی وا می‌دارد و ارزش امید به آن هدفی است که به سوی آن هدف در حرکت است ارزش آن را بسته و هدفی است که آن را دنبال می‌کند تعیین می‌کند از این رو هرچه هدف عالی تر باشد امید به آن هدف نیز عالی تر و مقدس تر می‌شود.

امید به معنای توانایی باور به داشتن وضعیت بهتر در آینده است. امید با نیروی نافذ خود ایجادکننده و تحریک‌کننده فعالیت فرد است. طوری که امید به عنوان نیروی سازگاری با مشکلات و حتی بیماری‌های صعب‌العلاج در نظر گرفته می‌شود (عبادی و فقیهی، ۱۳۸۹).

جوان با ویژگی‌های خاص بینشی، گرایشی و کنشی که دارد در شکل‌دهی آینده مطلوب جامعه انسانی مؤثر و نقش‌آفرین است لذا این نسل دارای اهمیت و حساسیت مضاعف بوده تا بتوانند در کنار بینش به امامت و منجی با شور و احساس به تعالی بخشی مسیر حق و حقیقت پیش روند (مرادی، ۱۳۹۳: ش: ۲۹).

امید دارای کارکردهای مختلف فردی و اجتماعی بوده و به منزله یکی از کارکردهای اجتماعی انتظار در جامعه مهدوی که هدف اجتماعی و آرمان بشری است قوت می‌گیرد. اما باید توجه داشت روح امید در عرصه فردی و اجتماعی خود به خود محقق نمی‌شود بلکه این قدرت انتظار است که روحیه امید و امیدواری را در جامعه می‌گستراند و عامل اصلی جلوگیری از یاس و ناامیدی و افسردگی در میان انسان‌هاست.

این انتظار است که با ایجاد حرکت و پویایی در جامعه منتظر دشواری‌ها و سختی‌ها را انسان‌ها تحمل می‌کند زیرا برای تحقق بخشیدن به آرمان‌های مهدوی نیازمند انگیزه‌ای عالی و افراد نیرومند هست تا جوان را در شکل‌دهی آینده مطلوب به حرکت وادارد. انتظار مهدی چنین ظرفیت و انرژی را دارد که برای منتظر امیدواری و خوش‌بینی نسبت به آینده ایجاد کند، تا به پشتوانه قطعی خدا به پیروزی مستضعفان و فرمانروایی صالحان و نیک فرجامی پرهیزکاران سبب زنده نگه داشتن یاد حضرت در قلوب مردم گردد.

عوامل امیدآفرینی در عصر غیبت

از ویژگی‌های مهم عصر غیبت حیرت و سرگردانی آن است و هر چه به زمان ظهور حضرت مهدی عجل‌الله تعالی فرجه‌الشریف نزدیک‌تر می‌شویم بر شدت آن افزوده می‌شود. در این دوران انسان‌ها به دلیل پنهان بودن رهبر الهی خویش در تحیر و برخی نیز در گمراهی به سر خواهند برد (ابن بابویه، ۱۴۱۴ق: ج: ۱، ۳۵۳). براساس برخی روایات این حیرت به خود حضرت نسبت داده شده به نحوی که خدای متعال امر او را یک شبه اصلاح نموده و او را از حیرت و غیبت به روشنایی ظهور و فرج درمی‌آورد (همان: ۱۵۲). انتظار به ظهور و فرج امام زمان عجل‌الله تعالی فرجه‌الشریف خون تازه به شریان منتظران جاری نموده و بنابر دیدگاه برخی اولین کارکرد انتظار خوش‌بینی نسبت به آینده است (مطهری، ۱۳۸۲: ش: ۶۴). به نحوی که اندیشه مهدویت را بیش از هر چیز مشتمل بر عنصر خوش‌بینی نسبت به جریان کلی نظام طبیعت و سیر تکاملی تاریخ و اطمینان به آینده بدانیم و هرگونه عنصر بدبینی نسبت به پایان کار بشر را که براساس برخی نظریه‌ها بسیار

تاریک و ابتر دانسته شده طرد کنیم (همان: ۱۳-۱۴). بر این اساس باید با هر نوع عامل ناامیدی و یأس مبارزه کرد و براساس آیات و روایات به جنبه‌های امیدبخشی و امیدآفرینی پرداخت تا موجب تقویت روح امیدبخشی در اندیشه‌ی منتظران شد. بر همین اساس با استفاده از آیات و روایات به برخی از گزاره‌های امیدبخش و امیدآفرین اشاره نموده تا علاوه بر زدودن ناامیدی از قلوب منتظران نسبت به تقویت روح امید در اندیشه آنان کمکی کرده باشیم:

۱. تشکیل دولت کریمه و تثبیت حاکمیت الهی در مبارزه با ظلم

اندیشه انتظار در حوزه مهدویت ظرفیتی بس عظیم در به حرکت درآوردن جوامع دارد لذا این اندیشه علاوه بر ایجاد پیوند با معرفت نسبت به امام غائب، موجب هدف‌گذاری در زندگی شده و عاملی برای رسیدن به نقطه سکون و آرامش در فرد می‌گردد. ظهور و قیام حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف و تشکیل دولت کریمه امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف که از ضروریات مذهب به حساب می‌آید با توجه به ظرفیت و پتانسیل خاصی که در او قرار دارد امید همه مستضعفان عالم بوده و ما را امر به انتظار در هر صبح و شام می‌کند (مجلسی، ۱۴۰۴ق: ج ۴، ۱۷۸). انتظار نسبت به حضور فردی که با حضورش بسیاری از این مشکلات را حل کرده و همه مصادیق و عوامل ظلم و ستم را نابود می‌کند خود عامل اصلی در حرکت منتظران به سوی افقی روشن خواهد بود.

امید به تشکیل جامع‌ترین دولت که تاریخ بشریت نظیرش را هم ندیده که به نام دولت صالحان و مستضعفان و دولت حق و عدل نام‌گذاری می‌شود. دولتی که بر محور کرامت دور می‌زند راستی و درستی این دولت به حدی است که اثری از کذب و ظلم در آن دیده نمی‌شود. دولتی که با همه مظاهر ظلم و ستم مبارزه کرده و به عنوان آخرین دولت با بهترین شیوه حکومت می‌کند.^۱ درک این ظرفیت عظیم از توانمندی در دولت امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف برای مقابله با دشمنان و ایجاد صلح، امنیت و آرامش برای تمامی انسان‌ها روح مبارزه و امیدآفرینی را در انسان تقویت می‌کند.

۱. الإمام الباقر عجل الله تعالی فرجه الشریف: دولتنا آخر الدول، ولم يبق أهل بيت لهم دولة إلا ملوكوا قبلنا، لئلا يقولوا إذا رأوا سيرتنا: إذا ملكتنا سرنا مثل سيرة هؤلاء! وهو قول الله عزوجل: ﴿والعاقبة للمتقين﴾ [اعراف: ۱۲۸؛ قصص: ۸۳]؛ امام باقر عجل الله تعالی فرجه الشریف: دولت ما آخرین دولت است و هیچ خاندان دارای حکومتی باقی نمی‌ماند، مگر این که قبل از ما، به حکومت می‌رسد تا این که وقتی شیوه (حکومت) ما را دیدند نگویند: اگر ما به حکومت می‌رسیدیم، به همین شیوه اینان رفتار می‌کردیم! و این فرموده خدای عزوجل است که: «و عاقبت، از آن پرهیزگاران است» (طوسی، ۱۴۱۱ق: ۴۷۲-۴۹۳).

وجود ناامنی‌ها و جنگ‌ها در بین مردم و استمرار منازعات و خصومات و بی‌ثباتی پیمان‌ها نشان از ناکامی دولت‌ها و سازمان‌های بین‌الملل دارد. شکل‌گیری یک دولت فراگیر و امت واحده و حس مشترک جمعی مستلزم رشد فکری و اخلاقی مردم است که در عصر ظهور کاملاً مشخص می‌شود:

قال أمير المؤمنين عليه السلام يا مالك بن ضمرة كيف أنت إذا اختلفت الشيعة هكذا و شيبك أصابعه و أدخل بعضها في بعض فقلت يا أمير المؤمنين ما عند ذلك من خير قال الخیر كله عند ذلك يا مالك عند ذلك يقوم قائمنا فيقدم سبعين رجلا يكذبون على الله و على رسوله ص فيقتلهم ثم يجمعهم الله على أمر واحد (نعمانی، ۱۳۷۸ق: ۲۰۶).

همان‌طور که در این روایت هم به آن اشاره شده اختلافی بین شیعه ایجاد می‌شود که در آن زمان با قیام حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف همه اختلافات برطرف شده و خدا به برکت ظهور حضرت همه مردم را بر یک امر واحد جمع می‌کند و بین‌شان الفت و انس ایجاد می‌کند: یجمع الله الكلمة و یؤلف بین قلوب مختلفة (ابن بابویه، ۱۴۰۴ق: ج ۲، ۶۴۷) و کینه از قلوب مردم می‌رود همان‌طور که در روایت اشاره شده است؛ امام علی عليه السلام:

و بنا يدفع الله الزمان الكلب ... و لو قد قام قائمنا لذهبت الشحنة من قلوب العباد، و اصطلحت السباع و البهائم حتى تمشي المرأة بين العراق الى الشام ... على رأسها زيتها لا يهيجها سبع و لا تخافه (صافی گلپایگانی، ۱۴۲۲ق: ج ۱، ۴۷۴)؛

به دست ما (حکومت ما) روزگار سختی‌ها و تشنه‌کامی‌ها سپری گردد... و چون قائم ما قیام کند کینه‌ها از دل‌ها بیرون رود، حیوانات نیز باهم سازگاری کنند.

در آن روزگار، زن، با همه زیور خویش، از عراق درآید و تا شام برود و از هیچ چیز نترسد. آیا همه اینها در سایه دولت کریمه امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف محقق نمی‌شود؟ آیا درک آن زمان آرزوی هر انسان آزاده و دلسوخته او نیست تا این که هرچه زودتر آن را درک کرده و خدمت‌گذار او باشد؟

۲. امید به لقاء امام

از جلوه‌های مهم و امیدبخش در دولت کریمه حضرت که برای تمام منتظران روحیه امیدواری به دنبال دارد می‌توان امید به لقاء امام را برشمرد؛ زیرا که با دیدن جمال مبارک ایشان غم و اندوه از دل‌های عاشقان و منتظران خواهد رفت. زیرا هر شخص منتظری انتظار دیدار و لقاء امام خویش را دارد حتی امیرالمؤمنین هم در کلامی این شوق دیدار را مطرح کرده و آن را به تصویر می‌کشد:

آه آه شوقا الی روئیتہ (مجلسی، ۱۴۰۴ق: ج ۵۱، ۱۱۵).

۳. گسترش و اجرای عدالت جهانی

از آرزوهای مهم بشر این بوده که روزی شاهد اجرای عدالت و گسترش آن در همه عرصه- های فردی و اجتماعی باشد و این امید و آرزو در ادیان الهی به صورت اعتقاد تجلی پیدا کرده است. انتظار برای ظهور منجی برای تشکیل دولت فراگیر و اجرای عدالت در عالم، موجب تمام شدن ظلم‌ها و تاریکی‌ها از تمامی عالم شده و با اجرای عدالت فراگیر غبار خستگی‌ها را از تن منتظران دور خواهد کرد. امید به اجرای عدالت بارزترین و مهم‌ترین پی‌آمد و نتیجه دولت کریمه مهدوی است که شخص منتظر را همواره امیدوار نگه می‌دارد. در روایات چنین آمده که: با ظهور حضرت زمین پر از عدل و قسط می‌گردد همان‌طور که با ظلم و جور پر شده است:

يَمَلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا وَ قِسْطًا كَمَا مَلَأَتْ جَوْرًا وَ ظُلْمًا (خصیبي، ۱۴۰۴ق: ۴۹).

انتظار در سایه تحقق این شعار عامل امیدآفرینی در شخص شده و او را نسبت به آینده ثابت قدم می‌دارد. همچنین در روایت دیگری به طور صریح آمدن حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشريف و مبارزه ایشان برای اجرای عدالت و مبارزه با ظلم بشارت داده شده است:

قال رسول الله ﷺ أبشركم بالمهدى يبعث فى أمتى على اختلاف من الناس و زلزال يملأ الأرض عدلاً و قسطاً كما ملئت جوراً و ظلماً (طوسی، ۱۴۱۱ق: ۱۷۸).

همچنین در روایت چنین آمده:

... فإذا عجل الله خروج قائمنا يملأ الأرض قسطاً و عدلاً كما ملئت جوراً و ظلماً (نعمانی، ۱۳۷۸ق: ۲۷۴)؛

وقتی خداوند، ظهور قائم ما را برساند، جهان را پر از قسط و عدل خواهد کرد، چنان‌که پر از ظلم و ستم شده است.

۴. امید به پیروزی و نصرت الهی

نصرت و یاری مظلومان عالم و وعده پیروزی و نصرت الهی برای انسان‌های وارسته و پاک در امیدآفرینی و حرکت به سوی جلو برای اندیشه یک جوان منتظر بسیار راهگشا خواهد بود. در آیه ۱۱۰ سوره یوسف به این موضوع که نصرت الهی هنگام ناامیدی به انسان می‌رسد اشاره می‌کند:

حتى إذا استيأس الرسل وظنوا أنهم قد كذبوا جاءهم نصرنا فنجي من نشاء؛

زمانی که پیامبران [از ایمان آوردن اکثر مردم] مأیوس شدند و گمان کردند که به آنان [از سوی مردم در وعده یاری و حمایت] دروغ گفته شده است. [ناگهان] یاری ما به پیامبران رسید.

۵. رشد و تکامل عقل، فرهنگ، دانش و ارتباطات

پیشرفت و تکامل دانش همچنین گسترش آن در عصر حضور امام در حوزه‌های مختلف پزشکی، صنعتی و تکنولوژی‌های فوق پیشرفته از برکات ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشريف است که هر انسان دلباخته و منتظری را برای درک حضور ایشان و بهره‌گیری از آن دولت کریمه حضرت ترغیب می‌کند. آنچه که باعث ترغیب شخص منتظر به آینده می‌شود امید به گسترش دانش و فن‌آوری در زمان ظهور حضرت است که به کمک آن علاوه بر رفع نیازهای مادی عاملی برای تقویت و گسترش دین الهی هم خواهد بود. امام باقر علیه السلام اوضاع عصر ظهور را این‌گونه تشریح می‌کند:

إذا قام قائمنا وضع الله يده على رؤوس العباد فجمع بها عقولهم و كملت به احلامهم (کلینی، ۱۴۱۳ق: ج ۱، ۶۸)؛
 هنگامی که قائم ما قیام کند خدا دست او را بر سر بندگان می‌گذارد و عقل آنان را متمرکز می‌کند و افکارشان را تکامل می‌بخشد.

سهولت در برقراری ارتباطات بین مردم از شرق تا غرب عالم، امنیت راه‌ها و خود موجب گسترش و ترویج دستورات دین نیز خواهد شد که در سایه دولت کریمه شاهد آن خواهیم بود؛ ان شاء الله.

۶. امید به گسترش امنیت در جامعه

از دیگر عوامل امیدآفرین برای یک جوان و هر انسان منتظر دیگر که در سایه انتظارش محقق می‌شود امید به گسترش امنیت در جامعه در ابعاد مختلف آن است. به طوری که هیچ حقی از دیگری ضایع نمی‌گردد. جوان منتظر در سایه چنین امنیتی پیشرفت‌های مادی و معنوی زیادی را کسب خواهد کرد لذا با تمام قوا و به امید رسیدن به جامعه ایده‌آل تلاش می‌کند و لذا چون امید انسان را بع حرکت و تکاپو برمی‌انگیزاند لذا نیل رسیدن به امنیت در او حاصل و درک حضور حضرت ایجاد می‌شود و او را مشتاق لقاء حضرت می‌گرداند و برای رسیدن به این مقام تلاش می‌کند. شخصی از امام صادق علیه السلام پرسید چرا به ظهور امام زمان علیه السلام امید

داشته باشیم؟ حضرت فرمود: آیا دوست نداری که ایشان در جهان عدالت بگسترانند؟ در راه‌ها امنیت برقرار باشد و با ستم‌دیده منصفانه رفتار نماید و به او یاری رساند؟ (مجلسی، ۱۴۰۴ق: ج ۵۲، ۱۴۴).

۷. دشمن ستیزی

از دیگر ابعاد انتظار که برای یک جوان می‌تواند حرکت در مسیر ظهور حضرت ایجاد کند مبارزه با دشمنان ایشان است. مهیا بودن بستری برای دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی می‌تواند انگیزه‌ای برای شخص منتظر ایجاد کند تا قدمی برای ظهور حضرت بردارد. روح انتظار به انسان تعلیم می‌دهد تا در راه خیر و صلاح مبارزه کند. زیرا تا انتظار و امید نباشد، مبارزه و جهاد برای رسیدن به حق و حقیقت معنا ندارد و اگر اطمینان به آینده هم نباشد، انتظار معنی ندارد. انتظار واقعی با اطمینان و اعتماد ملزم است. رهبری در رابطه با انتظار و امید چنین می‌نویسد:

ما ملتی منتظر هستیم، ملتی که به امید پیشرفت و موفقیت، اقدام و تلاش و انقلاب کرد و موفق شد. ما امروز برای انتظار، باید باب بخصوصی در زندگی خود باز کنیم. حقیقتاً ملت ما باید روح انتظار را به تمام معنا در خود زنده کند «ما منتظریم» یعنی این امید را داریم که با تلاش و مجاهدت و پیگیری، این دنیایی که به وسیله دشمنان خدا و شیاطین، از ظلمات جور و طغیان و ضعیف‌کشی و نکبت حاکمیت ستمگران و قلدران و زورگویان پر شده است، در سایه تلاش و فعالیت بی‌وقفه ما، یک روز به جهانی تبدیل خواهد شد که در آن، انسانیت و ارزش‌های انسانی محترم است و ستمگر و زورگو و ظالم و قلدر و متجاوز به حقوق انسان‌ها، فرصت و جایی برای اقدام و انجام خواسته و هوی و هوس خود، پیدا نخواهد کرد، این روشنایی، در دیدگاه ما نسبت به آینده وجود دارد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۵ش: ۲۱).

این امیدی که در دل ملت ایران وجود داشت و در سایه آن توانست این کارهای بزرگ را انجام بدهد، ملت‌های ضعیف و مظلوم دنیا، امروز به این امید احتیاج دارند؛ آنها هم باید این امید را پیدا کنند. اگر پیدا کردند و نور امید در دل ملت‌ها تابید، کارهای دنیا اصلاح خواهد شد و مشکل ملت‌های مظلوم - اگر نگوئیم به صورت کامل - به صورت معتنا بهی - ولو در طول چند سال - حل خواهد شد. اما اگر این امید در دل‌ها نتابید و همان طوری که شیطان‌ها خواستند مردم مایوس باشند، ملت‌ها مایوس بمانند، روز به روز وضع بدتر خواهد شد (همان).

نتیجه‌گیری

آنچه در این مقاله به آن پرداخته شد بررسی نقش انتظار در امیدآفرینی برای نسل جوان نسبت به ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف بود. برای یک جوان مخصوصاً جوانی که منتظر ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف است امید نقش حیاتی و بینشی قوی دارد. لذا تشویق به امید و نفی ناامیدی از جمله موضوعات مهم و مورد توجه دین در این حوزه و سایر حوزه‌ها بوده است. اسلام همواره برای پویایی فرد و جامعه اقشار مختلف را به امید و امیدآفرینی دعوت نموده، تا روح امیدواری را در دل‌های‌شان زنده کند و از افول و نابودی آن پیشگیری به عمل آورد. لذا امید براساس حس موفقیت و برنامه‌ریزی فرد برای دستیابی به اهداف عالی تعیین شده است.

امید یکی از احساسات دورنی انسان است. در لغت به معنای آرزو، انتظار، چشم داشت و توقع حصول امر آمده و در اصطلاح به این معناست که فرد در هر لحظه به صورت پویا آماده و منتظر چیزی باشد که هنوز زمان ظهور آن فرا نرسیده و در عین حال اگر چنین رخدادی در طول زندگی‌اش محقق نشود فرد هرگز ناامید و ناخرسند نشود. خدا در تعالی بخشیدن به انسان روح امیدواری و امیدآفرینی در وجودش قرار داده تا بازتاب آن در زندگی روزمره افراد نقش مهم و جریان‌ساز دارد.

یافته‌های این مقاله درحوزه امیدآفرینی انتظار برای منتظران خاصه نسل جوان شامل: ۱. تشکیل دولت کریمه و تثبیت حاکمیت الهی؛ ۲. امید به لقاء امام؛ ۳. گسترش و اجرای عدالت جهانی؛ ۴. رشد و تکامل عقول و فرهنگ و دانش؛ ۵. گسترش امنیت در جامعه؛ ۶. دشمن‌ستیزی و... است. البته می‌توان به موارد دیگری نیز دست یافت اما مجال این مقاله نبود.

منابع

قرآن کریم نهج البلاغه

۱. ابن بابویه، محمد بن علی (۱۴۰۴ق)، *کمال الدین و تمام النعمه*، قم: جامعه مدرسین.
۲. ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۴۰۲ق)، *لسان العرب*، بیروت: دار الاحیاء التراث العربی.
۳. توسلی، غلام عباس (۱۳۸۵ش)، *نظریه های جامعه شناسی*، بی جا: نشر سمتا.
۴. جعفری، محمد تقی (۱۳۷۸ش)، *شرح و ترجمه و تفسیر نهج البلاغه*، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۵. حسینی خامنه ای، سید علی (۱۳۸۵ش)، *آفتاب در سایه*، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، سوم.
۶. حسینی خامنه ای، سید علی (۱۳۹۶ش)، *بیانیه گام دوم انقلاب*، تهران: دفتر حفظ و نشر آثار مقام معظم رهبری.
۷. حمدان خصیبی، حسین بن (۱۴۰۴ق)، *الهدایة الکبری*، بیروت: مؤسسة البلاغ.
۸. رضایی، محمد علی (۱۳۸۳ش)، *امید*، قم: نشر قدس رضوی، قم.
۹. سبحانی نیا، محمد تقی (۱۳۹۸ش)، *مهدویت و آرامش روان*، قم: انتشارات جمکران.
۱۰. شرفی، محمدرضا (بی تا)، «مقدمه ای بر آثار تربیتی و روان شناختی انتظار»، *ماهنامه موعود*، شماره ۳۸.
۱۱. صافی گلپایگانی، لطف الله (۱۴۲۲ق)، *منتخب الاثر فی امام الثانی عشر*، قم: نشر مولف.
۱۲. طوسی، محمد بن حسن (۱۴۱۱ق)، *کتاب الغیبه*، قم: دارالمعارف.
۱۳. عبادی، ندا؛ فقیهی، علی نقی (۱۳۸۹ش)، «بررسی اثربخشی آموزش مثبت نگری در افزایش امید به زندگی زنان بدون همسر شهر اهواز با تاکید بر قرآن»، *مجله روان شناسی دین*، شماره ۳.
۱۴. فروغی، محمد علی (۱۳۶۷ش)، *سیر حکمت در اروپا*، تهران: نشر زوار.
۱۵. کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۱۳ق)، *اصول کافی*، بیروت: دار الاضواء.
۱۶. مجلسی، محمد باقر (۱۴۰۴ق)، *بحار الانوار عن الدرر الاخبار*، بیروت: دار الاحیاء التراث العربی.

۱۷. مرادی، اعظم (۱۳۹۳ش)، «پیش بینی میزان انتظار فرج براساس امید، خوش بینی و منبع کنترل در دانشجویان»، فصل نامه مشرق موعود، شماره ۲۹.
۱۸. مطهری، مرتضی (۱۳۸۲ش)، قیام و انقلاب حضرت مهدی عجّل الله تعالی ترحمه الشریف، تهران: صدرا.
۱۹. معین، محمد (۱۳۶۲ش)، فرهنگ فارسی، تهران: امیرکبیر.
۲۰. مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۶ش)، حکومت جهانی مهدی عجّل الله تعالی ترحمه الشریف، قم: نسل جوان.
۲۱. موسوی اصفهانی، محمدتقی (۱۳۸۸ش)، مکیال المکارم فی الفوائد الدعاء للقائم عجّل الله تعالی ترحمه الشریف، ترجمه: محمد مهدی حائری قزوینی، قم: بی نا.
۲۲. نبی الهی، علی (۱۳۹۸ش)، «زمینه های یاس از ظهور و راهکارهای زدودن آن از دیدگاه قرآن کریم»، فصل نامه پژوهش های مهدوی، شماره ۳۱.
۲۳. نعمانی، محمد بن ابراهیم (۱۳۷۸ق)، الغیبة، تحقیق: علی اکبر کلانتری، تهران: مکتبه الصدوق.